

Hurdík, J., Fiala, J. a kol.: Východiska a trendy českého práva po vstupu České republiky do Evropské unie *

MU, Brno, 2005, 377 s., sborník

Karel Marek **

Právnická fakulta MU se může pochlubit získáním významného grantu a ustavením výzkumného týmu k tématice Evropského kontextu vývoje českého práva po roce 2004. Tým má oprávněnou podporu vedení právnické fakulty. Je veden zkušeným profesorem občanského práva p. prof. JUDr. Janem Hurdíkem, DrSc.

Výsledky práce týmu byly prezentovány na vědecké konferenci pořádané Právnickou fakultou MU dne 5. října 2005. Přitom bylo umožněno, aby se konferenci aktivně zúčastnili i pracovníci, kteří v týmu zařazení nejsou.

Přednesené příspěvky byly vydány v nadepsaném sborníku editorů Hurdíka J. a Fialy J. Protože by podle našeho názoru byla škoda, aby snad nebyl obsah sborníku (zprostředkováující evropské úpravy) znám širší odborné veřejnosti, přinášíme tyto řádky.¹

Sborník je uveden slovem děkana Právnické fakulty MU p. doc. JUDr. Jana Svatoně, CSc. Jak pan děkan uvádí, je potěšitelné především to, že se na fakultě zřejmě rodí vůbec nejobsáhlejší a dlouhodobě koncipované fakultní fórum problémově uspořádaného výzkumu. K jednotlivým tématům vystupuje každý z účastníků v rámci svého zaměření. Současně se vytvářejí očekávaná teoretickohistorická, ústavní, veřejnoprávní a soukromoprávní hlediska studia daných problémů.

Sborník je rozdělen na tři části. První z nich nazvaná Historicko-teoreticko-ústavní blok přináší pojednání Schelle, K., Veselá, R., Vojáček, L.: Historická východiska sblížení českého soukromého práva s evropskou právní kulturou. Věnuje se odstranění právního partikularismu v pobělohorském období, kodifikacím občanského práva a vytvoření Všeobecného občanského zákoníku.

Navazující pojednání z pera J. Filipa je orientováno na evropský a ústavní kontext sporu o transpozici eurozatykače. Autor mj. čerpá z rozsudku Ústavního tribunálu Polské republiky a z rozsudku Spolkového ústavního soudu Spolkové republiky Německo. Je tomu tak proto, že obě citovaná ústavní rozhodnutí svým významem přesahují rozhodnutí Polska a Ně-

mecka. Přitom rámcové rozhodnutí o eurozatykači se pokusilo nalézt určitý kompromis v existujícím napětí. Podle autora však ústavní verdikty v Polsku a SRN toto napětí definitivně neodstranily.

Ideu rovnosti v českém a evropském právu si za svůj příspěvek zvolil kolektiv M. Večeři, T. Machalové a R. Polčáka.

Druhou část sborníku tvoří „Soukromoprávní blok“. Za úvodním slovem K. Ronovské následuje velmi zajímavý text p. prof. dr. Tymen J. van der Ploega z Free University Amsterdam pod názvem Pro a proti novému občanskému zákoníku – zkušenosti z Nizozemí. Příspěvek je publikován v angličtině a návazně v češtině. V současné etapě našeho zákonodárství jde o příspěvek velmi inspirativní. Z příspěvku vyplývá přesvědčení autora, že nový občanský zákoník by neměl být vytvářen příliš dogmaticky, systematicky ani příliš detailně. Právo by mělo být transparentní, koherentní a mělo by dávat větší právní jistotu.

Za příspěvkem prof. T. J. van Ploega je řazena studie prof. P. Hajna nadepsaná Hledá se paradigma pro evropské právo proti nekalé soutěži. Po přesvědčivé argumentaci je zřejmé, že při posuzování soutěžních střetů není nutné rezignovat na „vážení zájmů“ pokud je budeme chápat a uskutečňovat jako kvalitativní hodnocení těchto zájmů, přičemž nejde jen o zájmy hospodářské.

V této části sborníku je i poznámka J. Fialy k rekonstrukci občanského práva, přičemž je zřejmé, že J. Fiala připouští i existenci zvláštních předpisů upravujících vztahy mezi podnikateli, vztahy mezi rodinnými příslušníky, vztahy mezi zaměstnanci a zaměstnavateli, avšak jen v takové míře, jaká je odůvodněna odlišnostmi těchto právních vztahů, přičemž tyto odlišnosti nejsou pouze nahodilým souborem zvláštností, ale lze je náležitým způsobem integrovat. Poznámky J. Fialy jsou v tomto směru tedy konzistentní s jeho publikacemi dřívějšími.

K těm pojednáním ve sborníku, která jsou dokumentována bohatým poznámkovým aparátem světových a evropských autorů patří studie prof. J. Bejčka: Existuje cílový konflikt mezi právem a ekonomikou

* Tato recenze bude publikována v časopise Bulletin advokacie. Se souhlasem redakce Bulletinu advokacie ji uveřejňuje i náš časopis.

** Doc. JUDr. Karel Marek, CSc., Katedra obchodního práva Právnické fakulty Masarykovy univerzity, Brno

¹ Aktuální nabídku publikací Právnické fakulty MU lze přitom najít na adrese <http://www.law.muni.cz/czv/publikace/seznam>

v soutěžním evropském právu? Prof. Bejček pak resuluje, že princip soutěže by neměl být nahrazen principem samoučelného a ryze ekonomického kalkulu. Soutěžní tlak je přitom systémově nezastupitelným nástrojem racionalizace a v pravém slova smyslu ekonomického chování soutěžitelů. Autor vyjadřuje přesvědčení, že Evropská komise a soudy snad udrží vývoj v hranicích, po jejichž překročení by nebyl návrat a ekonomiku by ovládly oligopoly a monopoly pod libivým heslem ekonomických přínosů pro blaho spotřebitele.

Značná část společenských prostředků jsou přitom prostředky veřejnými, které není možno umístit subjektivisticky. Proto jsou v EU vydány směrnice k zadávání veřejných zakázek. To nachází svoje vyjádření v současné i připravované tuzemské právní úpravě. O těchto otázkách pojednává K. Marek pod nadpisem Veřejné zakázky (východiska a trendy po vstupu do EU).

Další příspěvek z pera J. Pokorné je pojmenován Efektivnost a realismus – evropské koncernové právo v současnosti. Jsou zde charakterizována podnikatelská seskupení a jejich právní úpravy a presentovány snahy o harmonizaci koncernového práva v rámci Evropských společenství.

Autorka se dále věnuje i reflexi evropských úprav v českém právu a upozorňuje na existující návrhy, které pro další vývoj evropského práva vypracovala expertní skupina a na to, jaký je jejich význam při tvorbě nové právní úpravy.

Na tzv. manažerské obchody v evropském a českém právu se zaměřuje proděkan J. Kotásek. Dochází mj. k závěru, že neprokáže-li se, že zasvěcená osoba jednala s využitím vnitřní informace, lze alternativně využít „alespoň“ ustanovení § 125 odst. 5 zákona o podnikání na kapitálovém trhu. Pokutu pak bude možno uložit již jen na základě zjištění, že daná osoba „skutečně řídí činnost právnické osoby“ a neoznámila svůj obchod s akciemi emitenta. „Otázkou k dalším diskusím pak zůstává ne zcela jasně vymezená osobní působnost citované normy, a to zejména ve vztahu k blízkým osobám reprezentantů emitenta.“

České rodinné právo zkoumá pak Z. Králíčková. Posuzuje otázky případné rekodifikace českého rodinného práva v rámci občanského zákoníku. Zkoumá i otázky evropských standardů – na okraji harmonizace a unifikace evropského rodinného práva.

Východiska a principy zkoumání realizace majetkových vztahů k pozemkům s ohledem na environmentální požadavky zpracovala I. Průchová. Zabývá se otázkami ochrany pozemkového vlastnictví versus ochrany životního prostředí. Formuluje principy: ochrany i dalších subjektů oprávněných užívat pozemky jako složku životního prostředí i prolínání soukromoprávní a veřejnoprávní regulace; souladnosti hmotněprávních a procesněprávních prostředků ochrany pozemkového vlastníka; odhalení nežádoucích redundancí; odstranění nevyhovujících redundancí; zacho-

vání vyhovujících prostředků; respektování práva ES s možnými odchylkami a nezbytné přiměřené a ústavně právně odůvodněné náhrady za omezení vlastnického práva či jiných majetkových práv v zájmu ochrany životního prostředí.

V navazujícím pojednání formuluje prof. N. Rozenalová nadepsání svých úvah Tvorba evropsky jednotných pojmů? Zamýšlí se zde nad činností ESD v rámci interpretace nařízení z oblasti justiční spolupráce v civilních věcech.

Vztahem rámcových rozhodnutí přijímaných ve III. pilíři EU a mezinárodních smluv se shodným předmětem úpravy zavazujících členské státy, a to z hlediska důsledků pro český právní řád, se pak zabývá prof. V. Týč.

Dále jsou v recenzovaném díle řazeny dva zajímavé příspěvky, a to z pera F. Křepelky: Pojetí rovnosti migrantů dle práva ES a od Z. Kapitána: Principy evropského insolvenčního práva a jejich promítnutí v připravované rekodifikaci českého insolvenčního práva. První příspěvek se přitom věnuje hlediskům občanství, bydliště a působnosti a posléze uvedený mj. účelu a cílům mezinárodního (evropského) insolvenčního práva, zdrojům unifikace a otázkám vztahu evropského insolvenčního práva a připravované rekodifikace. Autor přitom vyjadřuje přesvědčení, že typický scénář tuzemské legislativní praxe dává tušit, že na celou řadu dílčích problémů bude náš zákonodárce reagovat ad hoc účelovými novelizacemi.

Soukromoprávní blok uzavírá studie J. Stavinohové, J. Hurdíka a P. Lavického o evropských podnětech českému civilnímu procesu. Stranou zájmu autorů zde mj. nezůstává ani evropské řízení o drobných pohledávkách a evropský platební rozkaz. Studie pak ústí úvahami o sblížení civilních procesů.

Ve III. části je pak výchozí teoretickou statí Společný právní pojem jako přitažlivá badatelská možnost – tvůrce prof. D. Jílka. Jako jednou z přitažlivých možností se totiž jeví právě i zkoumání společných právních pojmů.

Za touto studií je řazena kapitola Smlouva o Ústavě pro Evropu a východiska „evropského trestního práva“ prof. V. Kratochvíla. Jde o počín vyžadující kladné hodnocení, přestože – slovy autora – popis a analýza vybraných funkcí a zásad neopravňuje zatím k zásadnějším závěrům.

Další studie jsou pak správněprávní a finančněprávní. S. Skulová nadepsala svou studii Evropský rozměr a souvislosti základních zásad činnosti správních orgánů (s důrazem na oblast diskreční pravomoci správních orgánů) a proděkan P. Mrkývka volil nadpis Daňové právo v systému finančního práva.

Příspěvek pak završuje Z. Gregorová zkoumáním sociální politiky EU – jejího vývoje a perspektiv. Slovy autorky: „... sociální politika, pro kterou pracovní právo představuje jeden ze základních nástrojů realizace, patří mezi velmi důležitou oblast, již je v Evropské unii věnována mimořádná pozornost. Současně se

však také objevují hlasy, zamýšlející se nad tím, zda široká regulace zejména pracovních podmínek není příliš omezujícím faktorem pro ekonomický rozvoj. Uvedený dvojí pohled na danou problematiku však není ničím novým. Celou moderní společností se neustále prolíná řešení otázky míry ochrany pracovní síly a intenzity zásahů do pracovního procesu. ... Další výzkum bude přitom zaměřen především na proměny pracovního poměru v současné době jak z pohledu komunitárního práva, tak i z pohledu českého pracovního práva, ale i na možný vývoj právní úpravy tohoto pracovní-právního vztahu vzhledem ke změnám, k nimž dochází v organizaci práce samotné.“

Shrnutí výsledků konference provedl prof. Hurdík v poslední části publikace. Uvedl mj. že „příspěvky přednesené na konferenci splnily očekávání: vedle řešení specifických právních problémů spojených s integrací České republiky do organizačního rámce evropských struktur většina z autorů svým vystoupením pomohla otevřít, formulovat či upozornit na nosná témata, na nichž je možno zachytit stav, dynamické tendence vývoje a případně cíle, které před českým právem stojí. S výhradou, že v dané chvíli jde o výčet neúplný, lze mezi těmito velkými obecnými tématy jmenovat:

- paradigma práva, případně jeho jednotlivých systémových částí,
- problém koncepce právní regulace, konkrétně pak formulovaná otázka rozsahu (minimálního a maximálního) legislativních děl,
- otevřenost či uzavřenost práva jako (relativně) samostatného společenského fenoménu,

- s předchozím tématem spojená otázka interdisciplinárních vazeb práva v jeho jednotlivých jevových formách, zejména na ekonomii, sociologii, politiku, moderní, zejména informační technologii, včetně problému indoktrinace práva,
- podoba a funkce základních institutů práva a jednotlivých systémových částí práva, jejich vývojové tendence, řešení vlivu tradice a inovace,
- systém práva – jeho kritéria, funkční vazby, efektivnost fungování, podoba,
- právo jako komunikační systém – jazyková síť, s tím spojená interpretace práva v jeho jednotlivých jevových formách,
- hodnotový systém práva, zejména zásady, jejich přehled, systém, systémové vazby na právní regulaci, systémové vazby na jiné oblasti života společnosti (politika, ekonomie, ideologie...).

Úkolem dalšího období bude tato a další nosná obecná témata dále kompletovat a učinit předmětem soustředěného výzkumu, kterým bude dovršena první – teoreticko-metodologická – část výzkumného záměru.“

Jak je zřejmé, je obsah sborníku velmi zajímavý a inspirativní. Je možno jen litovat, že rozsah recenze nám nedovoluje věnovat se pojednáním podrobněji i když by si to zasloužovala (autorům se omlouváme). Můžeme však publikaci odborné veřejnosti plně doporučit.